

Формування готовності школярів до служби у Збройних силах України засобами проектних технологій

(З досвіду роботи переможця всеукраїнського конкурсу «Учитель року—2016» у номінації «Захист Вітчизни» Ю. В. Поповича)

В сучасних умовах результатом роботи навчального закладу має стати переорієнтація навчально-виховного процесу на отримання учнями ключових компетентностей, які необхідні для розв'язання життєвих завдань і продуктивного життя як індивідуального проекту.

Ключові слова: проектні технології, метод проектів, захист Вітчизни, учні, Збройні сили України.

Dykyi O. Yu. Formation of Readiness of Students to Serve in the Armed Forces of Ukraine by Means of Project Technologies.

In modern conditions the result of the work of the educational institution should be a reorientation of the educational process to the students of key competencies that are needed to solve the vital problems and productive life as an individual project.

Key words: project technology, method of projects, the protection of the Motherland, students, the armed forces of Ukraine.

Постановка проблеми. В умовах реальної військової агресії та захоплення території України проблема оборони Батьківщини потребує докорінного покращення та посилення. Пріоритетним напрямком стає формування у підлітків готовності до захисту Вітчизни, розвиток у них бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних силах України. Як показує досвід, поряд зі знаннями, уміннями та навичками, які діти отримують під час навчання, набувають ваги компетентності, оскільки саме вони є тими індикаторами, які дозволяють визначити готовність випускника до життя, його подальшого особистісного розвитку й до активної участі в житті суспільства. Тому в сучасних умовах результатом роботи навчального закладу має стати переорієнтація навчально-виховного процесу на отримання учнями ключових компетентностей, які необхідні для розв'язання життєвих завдань і продуктивного здійснення життя як індивідуального проекту.

Згідно з Концепцією національно-патріотичного виховання молоді системна організація військово-патріотичного виховання має бути спрямованою на оволодіння юнаками і дівчатами військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних силах, задоволення потреби підлітків у постійному вдосконаленні підготовки до захисту Вітчизни.

Період оволодіння знаннями, уміннями і навичками з предмета «Захист Вітчизни» переважно збігається з життєвим етапом визначення особистістю майбутньої професійної діяльності. Юнаки і дівчата бажать робити такий вибір самостійно, без втручання і тиску дорослих. Зорієнтований на самостійну діяльність, метод проектів припускає розв'язання певної проблеми, використання різноманітних методів, засобів навчання, а також інтегрування знань, умінь із різних галузей науки.

Виклад основного матеріалу. Освітньо-виховний потенціал проектної технології полягає у можливості набуття учнями цілісних знань, підвищенні мотивації до здобуття додаткової інформації, опануванні найважливішими методами наукового пізнання (висунути та обґрунтувати задум, самостійно формулювати завдання проекту, знайти метод аналізу ситуації тощо), навиками пошуково-дослідницької роботи, а також рефлексії та інтерпретації результатів.

Особливістю проектувальної технології є діяльнісний підхід до освітньо-виховного процесу. Проектувальні технології ґрунтуються на позиціях прогресивної педагогіки, що передбачає погляд на виховання як на постійну реконструкцію особистого досвіду дитини, а також відповідність змісту виховання інтересам та потребам учнів. Новизна підходу полягає

Методичні публікації

ще й у тому, що учням дається можливість самим конструювати зміст спілкування, починаючи з першого заняття роботи над проектом.

Першу спробу використання проектної технології для організації навчання зробив С. Редді, але він не дав цьому методу педагогічного обґрунтування. Детальний розгляд проблема організації навчання за методом проектів отримала в роботах Дж. Дьюї, В. Кілпатрика, Е. Колінгса та ін. У сучасній науці Т. Белявцева та П. Лернег застосовують метод проектів під час формування пізнавальної активності учнів; В. Ворона, Л. Семешко розглядають метод проектів у позакласній роботі, Л. Іванова, У. Литвинова, Н. Савенко, Г. Ковганіч, О. Тимошенко – у виховному процесі школи [1].

Відповідно до цієї проблеми Ю. Поповичем визначено такі завдання:

- підвищення мотивації до вивчення предмета «Захист Вітчизни», активізація пізнавальної діяльності учнів під час уроків та в позакласній діяльності;

- удосконалення методики підготовки учнів до вступу у ВНЗ Єдиної системи військової освіти, служби в Збройних силах України;

- формування у вихованців уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити;

- створення моделі випускника школи – патріота, особистості, сформованої духовно і фізично, здатної досягти успіху, вміти планувати стратегію власного життя, виходячи з конкретних умов, готового до здобуття професії офіцера.

Основними напрямками реалізації проблеми стали:

- вивчення психологічних особливостей молоді, урахування їх у процесі підготовки юнаків до військової служби, удосконалення форм і напрямів підготовки учнів до служби у Збройних силах України;

- застосування сучасних ІКТ з метою підвищення рівня творчого, пізнавального та інтелектуального розвитку вихованців, їх особистісної самооцінки, самоповаги та почуття власної гідності;

- використання реальних соціально-педагогічних умов у процесі;

- національно-патріотичне виховання особистості;
- використання різних видів проектної діяльності на уроках та в позакласній діяльності.

Чіткого визначення методу проектів немає. На думку В. Кілпатрика, це метод планування доцільної діяльності у зв'язку з розв'язанням якогось навчально-шкільного завдання в реальних життєвих обставинах. Є. Полат

вважає, що це узагальнена модель визначення способу досягнення поставленої мети, алгоритму пізнавальної діяльності. І. Зимня проектом називає творчу діяльність, проблемну за видом представлення матеріалу, практичну за формою його застосування, інтелектуально насичену за змістом, яка відбувається в умовах постійного конкурсу думок. Існують визначення, що це система навчання, за якої учні здобувають знання у процесі планування і виконання практичних завдань – проектів, які поступово ускладнюються; це шлях пізнання в дії [6].

У нинішній складний для держави час перед школою стоїть завдання – виховання відповідальної особистості, здатної до саморозвитку, яка може самостійно, незалежно будувати свою долю, стосунки зі світом, реалізувати життєве призначення через власний вибір. Задля свідомого вибору майбутнього фаху, пов'язаного з військовою справою, можливості знайти своє місце в житті випускник школи, на думку Ю. Поповича, повинен володіти первинними якостями, уміннями. Це ті якості, які він прагне сформувати у своїх вихованцях. Для цього Юрій Васильович створив своєрідну модель випускника – потенційного офіцера:

Цій життєвій підготовці сприяє проектна технологія. Проект характеризується такими ознаками:

- розв'язується певна проблема;
- результати мають практичну, теоретичну чи пізнавальну значущість для учнів;
- має місце самостійна діяльність учнів (індивідуальна, парна, групова);
- учні займаються дослідницькою роботою;
- передбачено необхідність інтегрувати знання та вміння з різних предметів.

Загальну схему технології проектного навчання можна зобразити у вигляді табл. 1.

Традиційно виділяють п'ять «П» проектної діяльності: проблема, проектування (планування), пошук інформації, продукт, презентація. Для себе

Ю. Попович виділив найважливішу особливість проектної діяльності – стимулювання самостійної пізнавальної діяльності – і сформулював правило для учнів: «Я пізнаю нове, знаю, для чого мені це потрібно і де можу ці знання застосувати». У процесі роботи виділив окремі складові використання методу проектів учителем предмета «Захист Вітчизни». Результати повинні мати практичну, теоретичну чи пізнавальну значущість для учнів, необхідність інтегрування знання та вміння з різних предметів, зв'язок із сучасністю, опору на досвід, отриманий учасниками бойових дій, використання сучасних ІКТ.

Досвід роботи Ю. Поповича показав, що в розвитку зацікавленості до предмета не можна покладатися тільки на зміст нового матеріалу, уникаючи залучення учнів до активної діяльності. А пробудити таке прагнення можна, запропонувавши цікаву і важливу проблему (саме метод проектів дозволяє перейти від засвоєння готових знань до їх усвідомленого набуття). Новизна такого підходу полягає в тому, що учням дається можливість самим конструювати зміст спілкування, починаючи з першого заняття роботи над проектом, навіть обирати тему для опрацювання.

На уроках предмета «Захист Вітчизни» Юрій Васильович практикує використання інформаційних проектів. Вони спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище, ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів.

Можлива така структура проекту: мета, його актуальність; методи обробки та отримання інформації, актуальність; результати (опорний конспект, буклет, відеофільм, інструктивна картка); презентація

(публікація, телеконференція). Такі проекти можуть бути частиною дослідницьких проектів, їхнім модулем.

На початку семестру Ю. Попович ознайомлює учнів з планом вивчення навчального матеріалу, пропонує можливі теми для підготовки інформаційного проекту, називає терміни представлення, об'єднує дітей у групи по 3–5 чоловік, призначаючи (за необхідності) керівника групи.

Пропонує теми для 10 класу: «Стройовий крок армій світу», «Призначення військового параду і роль стройового кроку», «Стрілецька зброя: еволюція», «Чому АК-74 називають найпопулярнішою зброєю світу», «Траєкторія польоту кулі і фізичні закони», «АК-74. Його історія та еволюція», «Військове спорядження ЗСУ 2014 року» і т. п. Цікаво, що при роботі над проектом теми, за бажанням десятикласників, трансформуються чи змінюються. Так з'явилися проекти: «Граната Ф1: порада від інженера, який пройшов АТО», «Найдивніша форма армій світу», «АК-74: матеріали для книги рекордів Гіннеса», «Від гуски – до нацистів. Від нацистів – в армію СРСР і Росії. Історія парадного стройового кроку». Такі роботи активізують пізнавальну діяльність, «розбавляють» іноді переобтяжений технічними деталями матеріал уроку.

Зупинимось на процесі захисту (презентації) учнями проектів. Учителю відповідно до окремої конкретної ситуації може вирішувати, яку форму заняття для цього запропонувати старшокласникам. Якщо паралельно з навчальними заняттями учні відвідують, наприклад, предметний гурток (заходи систематичної роботи з навчального предмета), презентацію (захист) проектів можна організувати

Таблиця 1

Загальна схема технології проектного навчання

<i>Етап діяльності</i>	<i>Зміст діяльності</i>
Підготовка. Визначення теми і мети проекту, обговорення проблеми, висунення гіпотези	<i>Учні:</i> обговорення, пошук інформації. <i>Учитель:</i> оголошення задуму, мотивація, допомога у постановці завдань
Планування: а) визначення джерел, засобів збору, методів аналізу інформації, засобів представлення результатів; б) установлення критеріїв оцінки результату і процесу	<i>Учні:</i> формують завдання і виробляють план дій. <i>Учитель:</i> коректує, пропонує ідеї, висуває пропозиції
Збір інформації, дослідження. Спостереження, робота з інформаційними ресурсами, анкетування, експеримент	<i>Учні:</i> збирають інформацію. <i>Учитель:</i> спостерігає, непрямо керує діяльністю
Аналіз. Аналіз інформації, формулювання висновків	<i>Учні:</i> аналізують інформацію. <i>Учитель:</i> коректує, спостерігає, радить
Подання результатів. Узагальнення, виготовлення ілюстративного матеріалу, підготовка до презентації; творчий звіт, презентація (показ результатів у формі усного звіту, звіту з демонстрацією матеріалів, письмового звіту тощо)	<i>Учні:</i> представляють результати, аналізують. <i>Учитель:</i> коректує, спостерігає, радить. Колективне обговорення, оцінювання, зусилля, використані можливості, творчий підхід
Оцінювання результатів	<i>Учні:</i> оцінюють результати за встановленими критеріями, аналізують інформацію. <i>Учитель:</i> коректує, спостерігає, радить
Моніторинг проектної діяльності	<i>Учні, учитель:</i> заповнюють анкети самооцінки. Використання результатів

й провести у формі нестандартного уроку або виділити для цього його частину. Юрій Васильович старається навчити дітей презентувати свою роботу різними шляхами, використовуючи такі форми, як: доповідь, висловлювання, мультимедійна презентація, розробка сценарію, створення буклету, побудова графічної відповіді. Головне – щоб діти вміли обґрунтовувати, презентувати та відстоювати як власну думку, так і групи, прагнули експериментувати й узагальнювати. Тут можна спиратися на слова А. Дистервега: «Поганий учитель виголошує істину, гарний – навчає її знаходити». І ця істина повинна бути виведена не лише під час роботи над проектом, а стати одним із правил будівництва підлітком свого життя. [5]

У позакласній, профорієнтаційній роботі Ю. Попович віддає перевагу творчим і практико-зорієнтованим проектам (середньо- та довготривалим). Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, інтересам учасників.

У практико-зорієнтованих проектах результат діяльності чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників. Проект потребує складання сценарію всієї діяльності з визначенням функцій кожного учасника. Особливо важливими є добра організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження. Особлива роль відводиться вчителю, який часто є керівником проекту і його безпосереднім учасником. Нерідко такого типу проекти доповнюються діяльним аспектом – «списком добрих справ».

Для себе Ю. Попович виробив таку структуру проектів:

1. Учасники.
2. Тип проекту за змістовим аспектом (міжпредметні зв'язки).
3. Термін реалізації.
4. Актуальність проекту як навчальної технології.
5. Мета й завдання проекту.
6. Механізм реалізації, етапи: підготовчо-організаційний, планово-прогностичний, вироблення плану дій, практичний етап.
7. Вид презентації проекту.
8. Очікувані результати.

Готуючи команду закладу до гри «Сокіл (Джура)», він упроваджує елементи козацької педагогіки через національно-патріотичне виховання у довготривалому

проекті «Волинь – край козацький». Зразок міжнародного проекту, реалізованого в ліцеї, – «До нових можливостей – через знання і досвід». Він дав змогу юнакам ознайомитися з діяльністю міжнародної організації НАТО, відчувати справжню військову європейську атмосферу, разом з тим перевірити власні можливості, якості, необхідні майбутньому офіцерові, переконатися в правильності обрання фаху.

Мета проекту – надання інформації про військову стратегію і тактику НАТО, допрофесійна підготовка вихованців військово-спортивного ліцею, формування вмінь та навичок із військової підготовки, набуття юнаками високих моральних і вольових якостей, любові до військової служби, вивчення духовної та історичної автентичності молоді країн ЄС.

Елементи проектної технології прослідковуються і в методичній роботі Ю. Поповича як завідувача кафедри вчителів предмета «Захист Вітчизни». З офіцерами-вихователями реалізовано проект «Профорієнтаційна робота на курсі», як результат – близько 63 % випускників обирають для навчання ВНЗ Єдиної системи військової освіти. Міжпредметна творча група учителів працювала над проектом «Використання можливостей навчальних дисциплін у професійному самовизначенні учнів», виконувала завдання – створити методичні розробки, дібрати або скласти задачі, різноманітні вправи, які пов'язують навчальні предмети зі Збройними силами України. Так з'явилися методичні посібники: «Біоніка і військова справа», «Фізика і військова справа», «Військово-патріотичне виховання на уроках історії». У довготривалій проект трансформується вся система моніторингу навчальної діяльності в закладі, виховна робота як курсу в цілому, так і кожного конкретного учня. Через проектну діяльність апробувалися завдання для проведення ДПА із предмета «Захист Вітчизни», система стажування в ліцеї.

Висновки. Зрозуміло, що впровадження методу проектів на уроках та в позаурочній діяльності – процес досить складний. З метою досягнення позитивних результатів педагогу необхідно пройти багаторівневу систему підготовки, яка включає, перш за все, переосмислення та творчий аналіз своєї діяльності, інформаційно-теоретичну складову, апробацію отриманих знань. Це дасть можливість сконсолідувати зусилля та залучити старшокласників до військово-патріотичної діяльності, значно поліпшити їх фізичну підготовленість до служби в Збройних силах України.

Література

1. Абашина Н. С. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати : практико-зорієнтований зб. / Н. С. Абашина. – К. : Департамент, 2003. – С. 257–258.
2. Бухлова Н. Як навчити учня вчитися : поради і рекомендації / Н. Бухлова. – К. : Шкільний світ, 2007. – 126 с.
3. Вовк Л. П. Педагогічна традиція в системі освітніх інновацій / Л. П. Вовк // Пульсар. – 2000. – № 9. – С. 45–47.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібн. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 351 с.
6. Єрмаков І. Проектний підхід у школі життєвої компетентності / І. Єрмаков // Підручник для директора. – 2005. – № 9–10. – С. 32–49.
7. Зозюк І. Творчі проекти: обґрунтування необхідності / І. Зозюк // Укр. мова та літ. – 2005. – № 45. – С. 6–7.
8. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання / Г. Ісаєва // Підручник для директора. – 2005. – № 9–10. – С. 4–10.